

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Η τρίτη έκδοση του βιβλίου αυτού για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα ήταν αναγκαία λόγω των νομοθετικών μεταβολών στο θεσμικό πλαίσιο προστασίας και των εξελίξεων στη νομική θεωρία και νομολογία.

Ο Ν. 3524/2007 (ΦΕΚ Α' 15) εναρμόνισε την εθνική νομοθεσία με την Οδηγία 2001/84 για το δικαίωμα παρακολούθησης καθώς και με την Οδηγία 2004/48 για την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας. Το δικαίωμα παρακολούθησης, όπως είναι γνωστό, αφορά τα έργα των εικαστικών τεχνών και τις φωτογραφίες και επιτρέπει την είσπραξη ενός ποσοστού επί του τιμήματος κάθε μεταπώλησης πρωτοτύπου έργου τέχνης μετά την πρώτη μεταβίβασή του από το δημιουργό ή για λογαριασμό του. Η εναρμόνιση με την Οδηγία 2004/48 αφορά το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, τα συγγενικά δικαιώματα και το ειδικής φύσης δικαίωμα του κατασκευαστή βάσης δεδομένων και δεν περιλαμβάνει καμία διάταξη για την έννομη προστασία της βιομηχανικής ιδιοκτησίας. Ορισμένες από τις ρυθμίσεις αυτές επιφέρουν σημαντικές καινοτομίες στη διαδικασία επιβολής των δικαιωμάτων, όπως το άρθρο 63 Α παρ. 1 που δίνει τη δυνατότητα στο δικαστήριο, ύστερα από αίτηση του διαδίκου, να διατάξει την προσκόμιση από τον αντίδικο κρισίμων αποδεικτικών στοιχείων, το άρθρο 63 Α παρ. 2 που επιτρέπει στο δικαστήριο να διατάξει την παροχή πληροφοριών από τον αντίδικο για την προέλευση και τα δίκτυα διανομής των εμπορευμάτων ή παροχής των υπηρεσιών που προσβάλλουν το δικαίωμα, το άρθρο 64 παρ. 4 που επιτρέπει τη συντηρητική κατάσχεση των περιουσιακών στοιχείων του καθού για τις περιπτώσεις προσβολών σε εμπορική κλίμακα, το άρθρο 63 Β που διευρύνει το περιεχόμενο των δικαστικών εξόδων και το άρθρο 65 Α που προβλέπει την επιβολή διοικητικών κυρώσεων.

Τα δέκα πέντε χρόνια εφαρμογής του Ν. 2121/1993 συμπίπτουν με την άνθιση της ψηφιακής τεχνολογίας, την ψήφιση των Συνθηκών Internet και την ενεργοποίηση των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για μια ισχυρή και υψηλού επιπέδου προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων στο διαδίκτυο. Η χώρα μας είχε να αντιμετωπίσει την εξασφάλιση της προστασίας των δικαιούχων στο αναλογικό ιδίως πεδίο, να εναρμονίσει τη νομοθεσία με τις κοινοτικές Οδηγίες, να κυρώσει τις νέες Συνθήκες Internet και να οργανώσει τις κρατικές υπηρεσίες για να μπορούν να αντιμετωπίσουν και να προλάβουν τις εξελίξεις.

Η νομολογία σε γενικές γραμμές αντιμετώπισε θετικά τα αιτήματα των δικαιούχων και έληξε πολλὰ θέματα που αφορούσαν την έννοια του έργου, το υποκείμενο του δικαιώματος, το ηθικό και περιουσιακό δικαίωμα, τις συμβάσεις και άδειες εκμετάλλευσης, το δικαίωμα εύλογης αμοιβής για την ιδιωτική αναπαραγωγή, το δικαίωμα εύλογης και

ενιαίας αμοιβής για τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση και παρουσίαση στο κοινό των φωνογραφημάτων, την αμοιβή των σκηνοθετών και των σεναριογράφων για την τηλεοπτική μετάδοση των παιδιών κινηματογραφικών ταινιών, ενώ για το θέμα της δημόσιας εκτέλεσης στα δωμάτια ξενοδοχείων τα δικαστήρια έχουν ήδη ακολουθήσει το σκεπτικό του ΔΕΚ στην υπόθεση SGAE.

Ο Ν. 2121/1993 τροποποιήθηκε πολλές φορές κατά τη διάρκεια των δέκα πέντε ετών από την ψήφισή του, ιδίως λόγω της ανάγκης εναρμόνισης με το κοινοτικό κεκτημένο. Για το λόγο αυτό θα ήταν σκόπιμο να γίνει κωδικοποίηση της εθνικής νομοθεσίας, ώστε να αποκτήσει η χώρα μας έναν Κώδικα Πνευματικής Ιδιοκτησίας με στόχο να συμβάλει στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια οικοδόμηση του δικαίου αυτού με βάση τα κριτήρια της πολιτιστικής πολυμορφίας και της προστασίας του δημιουργού ως φυσικού προσώπου.

Οι νέες τεχνολογίες δημιούργησαν νέες αγορές, παράλληλα όμως αναδείχθηκαν πολλές δυσκολίες κατά την εφαρμογή της νομοθεσίας. Η ανταλλαγή μουσικών ή άλλων έργων χωρίς την άδεια των δικαιούχων μέσω λογισμικού peer to peer, τα ψηφιακά συστήματα διαχείρισης, η εφαρμογή του τεστ/διαδικασίας των τριών σταδίων, οι περιορισμοί του περιουσιακού δικαιώματος και η διάρκεια προστασίας αποτελούν την καρδιά του σύγχρονου δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Το δίκαιο των συμβάσεων ενδέχεται στο μέλλον να αναδειχθεί σε επίκεντρο διαμόρφωσης των σχέσεων ανάμεσα στο δικαιούχο και την ολιότητα, αφού το πρόβλημα δεν είναι πλέον για το δημιουργό εκείνος που εκμεταλλεύεται το έργο του, αλλά ο καταναλωτής που χρησιμοποιεί το έργο μέσω των νέων τεχνολογιών. Ο καταναλωτής είναι σε ορισμένες περιπτώσεις εν δυνάμει δημιουργός, ενώ σε άλλες μετατρέπεται σε διανομέα του έργου, πέρα από τα κλασικά όρια που όλοι γνωρίζουμε. Άρα η τριλογία μεταξύ δημιουργού, ολιότητας και πολιτιστικών επιχειρήσεων μετατοπίζεται σε ένα άλλο επίπεδο σχέσεων, ανάμεσα στο δημιουργό/ δικαιούχο και στην ολιότητα. Αυτή η ιδιομορφία αναδεικνύεται στο πλαίσιο των συμβάσεων ανοικτού περιεχομένου γιατί οι συμβάσεις αυτές απευθύνονται κυρίως στον απλό καταναλωτή και δεν έχουν άμεση σχέση με την εκμετάλλευση του έργου.

Οι πρωτοβουλίες ανοικτού περιεχομένου και ιδίως η Γενική Δημόσια Άδεια, η Άδεια Δημόσιας Χρήσης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (EUPL) και οι άδειες Creative Commons έχουν δημιουργήσει μια άλλη δυναμική που στηρίζεται στη λογική της μη εμπορευσιμότητας του διαδικτύου και επιζητεί την αποδέσμευση από τους κλασικούς κανόνες στο πλαίσιο των συνταγματικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο χρήστης και οι συνεισφορές του αποτελούν το κύριο περιεχόμενο που διανέμεται μέσω του διαδικτύου. Άλλωστε και το web 2.0 βασίζεται στην επιθυμία των χρηστών για ανταλλαγή, επικοινωνία, δημοσιοποίηση των ενδιαφερόντων τους και συνεργασία. Η λογική αυτή στηρίζεται στη βασική αρχή ότι, όσο περισσότεροι είναι οι χρήστες, τόσο καλύτερη είναι η τεχνολογική εφαρμογή για ένα κοινωνικό δίκτυο.

Την ψηφιακή εποχή η πνευματική ιδιοκτησία βρίσκεται σε συνεχή εξέλιξη με στόχο

την προστασία της ανθρώπινης δημιουργίας, των τεχνών και των επιστημών, αλλιά και την εξεύρεση της ισορροπίας ανάμεσα στους δικαιούχους και το ευρύτερο δημόσιο συμφέρον. Το κλασικό σύστημα μπορεί να προχωρήσει παράλληλα με τους σύγχρονους τρόπους διάδοσης των έργων που αναπτύχθηκαν λόγω της χρήσης του διαδικτύου και των τεχνολογιών της πληροφορίας.

Θερμές είναι πάντοτε οι ευχαριστίες μου στον Εκδοτικό Οίκο Π.Ν. Σάκκουλα και τους συνεργάτες του για τη συνεχή υποστήριξη του έργου και της προσπάθειάς μου.

Αθήνα 27 Ιουλίου 2008

Δ.Καθληνίκου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ι. Σκοπός της πνευματικής ιδιοκτησίας

1. Η ισχύουσα σήμερα ελληνική νομοθεσία για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα βασίζεται στις ρυθμίσεις του Ν.2121/1993, όπως έχει μεταγενέστερα τροποποιηθεί, κυρίως με το Ν. 2435/1996 (άρθρα 3 και 10), το Ν. 2557/1997 (άρθρο 8), το Ν. 2819/2000 (άρθρο 7), το Ν. 3049/2002 (άρθρο 14), το Ν. 3057/2002 (άρθρο 81), το Ν. 3207/2003 (άρθρο 10 παρ.33), καθώς και με το Ν. 3524/2007 (άρθρα 1, 2 και 4). Σκοπός του Ν.2121/1993 είναι η πληρέστερη και αποτελεσματικότερη προστασία των πνευματικών δημιουργών. Η αρχή αυτή εκδηλώνεται σε πολλές επιμέρους διατάξεις όπως π.χ. στην προστασία του ηθικού δικαιώματος, στην αναγνώριση του κανόνα ότι μόνο φυσικά πρόσωπα μπορούν να θεωρηθούν πνευματικοί δημιουργοί, στη θέσπιση της ποσοστιαίας αμοιβής, στην καθιέρωση κανόνων αναγκαστικού δικαίου κλη.

Ιστορικά αποδεικνύεται ότι η πνευματική ιδιοκτησία αποτελεί τον πιο πρόσφορο τρόπο χρηματοδότησης της πνευματικής δημιουργίας, γιατί παρέχει στο δημιουργό τα αναγκαία οικονομικά οφέλη τα οποία του επιτρέπουν να ζήσει και να συνεχίσει τη δημιουργία¹, ενώ καθιστά δυνατή την παραγωγή έργων μακριά από αναγκασμούς και παρεμβάσεις². Η πνευματική ιδιοκτησία δίνει τη δυνατότητα διαβίωσης σε εκείνους που δημιουργούν και μας κάνουν να ονειρευόμαστε με την αναγνώριση δύο επιμέρους δικαιωμάτων, του ηθικού και του περιουσιακού δικαιώματος. Από τα δικαιώματα αυτά, το μεν ηθικό έχει προσωπικό χαρακτήρα και αποσκοπεί στην προστασία του προσωπικού δεσμού του δημιουργού με το έργο του, ενώ το περιουσιακό δικαίωμα έχει οικονομική αξία και είναι δεκτικό εκμετάλλευσης.

Το σύστημα αυτό δεν αποβλήπει όμως μόνο στην προστασία του δημιουργού και στην επιβράβευση του πνευματικού μόχθου, αλλά αποτελεί και κίνητρο για πολιτιστική ανάπτυξη, αφού έχει γίνει συνείδηση όλων ότι είναι ένα βασικό μέσο για την υλοποίηση της πολιτιστικής πολιτικής μιας χώρας. Στις συμφωνίες μεταξύ των κρατών σε θέματα πολιτισμού, επιστήμης και εκπαίδευσης βλέπουμε πολλές φορές ρυθμίσεις που ενθαρρύνουν τη συνεργασία στον τομέα αυτό. Η πολιτιστική κληρονομιά προστατεύεται μεταξύ άλλων και με την πνευματική ιδιοκτησία της οποίας κινητήριο μοχλός είναι πάντοτε ο δημιουργός³.

1. L' ABC du droit d' auteur, UNESCO 1982, σ. 21.

2. Γ.Κουμάντου, Πνευματική Ιδιοκτησία, Ογδοη έκδοση, 2002, σ. 7 στο εξής Γ.Κουμάντου.

3. Για τη σημασία της πνευματικής ιδιοκτησίας βλ.Λ. Κοτσίρη, Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας, Τέταρτη έκδοση, 2005, σ. 2-3 στο εξής Λ.Κοτσίρη. Δ. Καλλινίκου, Η συμβολή της Πνευματικής Ιδιοκτησίας στην Τέχνη και την Οικονομία, ΧρΙΔ 2008, σ. 679-684. Η Ελλάδα έχει υπο-

Περαιτέρω η πνευματική ιδιοκτησία έχει και μεγάλη οικονομική σημασία. Οι ηλεγόμενες πολιτιστικές επιχειρήσεις, όπως εκδοτικοί οίκοι, παραγωγόι οπτικοακουστικών έργων, παραγωγόι φωνογραφήματων, οργανισμοί ραδιοτηλεόρασης, θεατρικές επιχειρήσεις, αίθουσες κινηματογράφων και θεάτρων, αίθουσες εκθέσεων και δημοπρασιών, εταιρείες ηχοισμικού, με επίκεντρο πάντοτε το δημιουργό και το έργο του, αποτελούν βασικούς συντελεστές συνεισφοράς στο εθνικό εισόδημα⁴.

2. Η αναγνώριση της πνευματικής ιδιοκτησίας αποσκοπεί στην προστασία του δημιουργού, του πολιτισμού και της οικονομίας. Η γνωστή τριλογία συμφερόντων –του δημιουργού, της ολότητας και των πολιτιστικών επιχειρήσεων– αποτελεί ρυθμιστικό παράγοντα της διαμόρφωσης των δύο βασικών συστημάτων της πνευματικής ιδιοκτησίας⁵. Το ευρωπαϊκό (ηπειρωτικό) σύστημα προστασίας, στο οποίο εντάσσεται και το ελληνικό δίκαιο, είναι αφιερωμένο στο δημιουργό, φυσικό πρόσωπο, σ' αυτόν δηλαδή που δημιούργησε το έργο. Η προστασία του δημιουργού και του έργου του πηγάζει από το φυσικό δίκαιο, αρχή που διαφαίνεται και στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (άρθρο 27). Το σύστημα του copyright στο οποίο ανήκει το αμερικανικό και αγγλοσαξωνικό δίκαιο, έχει χαρακτήρα καθαρά περιουσιακό και βασίζεται στο δικαίωμα του δικαιούχου να απαγορεύει την αντιγραφή του έργου (right to copy). Εδώ οι καρποί του ανθρωπίνου πνεύματος προστατεύονται στο μέτρο που μπορούν να είναι αντικείμενο επικερδούς εκμετάλλευσης. Το βάρος της προστασίας πέφτει στον περιουσιακό και οικονομικό χαρακτήρα του δικαιώματος, ενώ η προστασία των ηθικών συμφερόντων του δημιουργού απασχολεί λιγότερο το νομοθέτη. Παρά τις ουσιώδεις

γράφει μορφωτικές συμφωνίες που αναφέρονται στη συνεργασία σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας με τη Ρουμανία (Ν.2500/1997 ΦΕΚ Α' 101), την Κροατία (Ν.2493/1997 ΦΕΚ Α' 84/1997) καθώς και με άλλες χώρες, όπως η Πολωνία και το Μεξικό. Για παλαιότερες συμφωνίες βλ. Δ.Στεργιανόπουλου, Νομοθεσία Πνευματικής Ιδιοκτησίας, 1978, σ. 121-124.

4. Η προστιθέμενη αξία των βιομηχανιών που έχουν σχέση με την πνευματική ιδιοκτησία καταμετρήθηκε σε ποσοστό το οποίο κυμαίνεται από 2%-6,6% του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος βλ. αναλυτικά *H.Cohen-Jehoram*, Critical reflections on the economic importance of copyright, ALAI, Journées d' études 1988 σ. 21επ. *J.Liedes*, A study of the economic importance of Copyright-Related industries in Finland, ALAI, Journées d' études 1988, σ. 44επ. *T.Price*, The economic importance of copyright, Common Law Institute of Intellectual Property 1993, σ. 1-22. *H.Olsson*, Le droit d' auteur dans l' économie nationale, Le droit d' auteur 1982, σ. 127-131. *Π.Πετράκη-Α.Σάμπα*, Το οικονομικό κόστος της (μη) προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων, 1999, σ. 118-123. ΚΕΠΕ, Ο πολιτισμός ως κλάδος οικονομικής δραστηριότητας, Αθήνα 2000, σ.117-170.WIPO, Guide on surveying the economic contribution of the copyright-based industries, σ. 21 επ. *Kamil Idris*, Intellectual Property, A power tool for economic growth, WIPO 2003, σ. 23 επ.

5. *A. Strowel*, Droit d' auteur et copyright-Divergences et convergences, Bruyant-L.G.D.J., 1993, αρ. 210 στο εξής *A.Strowel. Λ.Κοτσίρη*, σ. 18-21. Βλ. και *A.Françon*, La propriété littéraire et artistique en Grande Bretagne et aux Etats-Unis, Paris 1955, σ. 2-4. σ. 15-18, σ. 48-49, σ. 213επ.

διαφοροποιήσεις, τα δύο συστήματα σε πολλές περιπτώσεις πλησίασαν το ένα το άλλο, ενώ μεγαλύτερη θα είναι η προσέγγιση τα επόμενα χρόνια, εξαιτίας του διαδικτύου, αλληλιά και της κοινοτικής εναρμόνισης. Πάντως οι χώρες που εκπροσωπούν το ευρωπαϊκό σύστημα προστασίας, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων στον ΟΟΣΑ για το Σχέδιο Πολυμερούς Συμφωνίας Επενδύσεων ζήτησαν επίμονα την εξαίρεση της πνευματικής ιδιοκτησίας από την έννοια των «επενδύσεων». Είναι γνωστό ότι οι διαπραγματεύσεις για τη Συμφωνία αυτή που χαρακτηρίστηκε ως εχθρός των δημιουργών, ευτυχώς έληξαν και έτσι το έργο και ο δημιουργός του δεν εξομοιώθηκαν με την επένδυση και τον επενδυτή⁶.

II. Ιστορία της πνευματικής ιδιοκτησίας

3. Η θέσπιση θεμελιωδών νομοθετικών ρυθμίσεων για την πνευματική ιδιοκτησία προϋποθέτει πρόοδο της τεχνολογίας, ώστε να καταστεί δυνατή η διάδοση των έργων, υψηλό πολιτιστικό επίπεδο, σεβασμό των ατομικών ελευθεριών και υπεροχή του πνεύματος μέσα στην κοινωνία για να μπορούν οι πνευματικοί δημιουργοί να πετύχουν την προστασία τους⁷. Από την ιστορική έρευνα συνάγεται ότι κατά την αρχαιότητα και τον μεσαίωνα δεν υπήρχαν νομοθετικές διατάξεις που να ρυθμίζουν την πνευματική ιδιοκτησία, κυρίως γιατί δεν ήταν δυνατή η ευρεία εκμετάλλευση των έργων⁸. Τα οικονομικά συμφέροντα των καλλιτεχνών ικανοποιούντο με το τίμημα για την απόκτηση του έργου ή με βραβεία, ενώ η αντιγραφή ή παραποίηση των έργων επέσυρε την κοινωνική αποδοκιμασία. Παρά το ότι υπάρχουν ενδείξεις ότι το πρώτο νομοθετικό κείμενο για την πνευματική ιδιοκτησία ανευρίσκεται στην Κίνα γύρω στον 11^ο αιώνα μ.χ., είναι κοινός τόπος ότι η εμφάνιση της πνευματικής ιδιοκτησίας τοποθετείται ιστορικά την εποχή που ο Γουτεμβέργιος ανακάλυψε την τυπογραφία.

Η τεχνολογική πρόοδος οδήγησε στη θέσπιση του δικαίου αυτού και συνέβαλε στη διαμόρφωση και προσαρμογή της εκάστοτε ισχύουσας νομοθεσίας στις τεχνολογικές

6. *J.Lang*, L'AMI c' est l' ennemi, Le Monde 10 fevrier 1998. *J.Cluzel*, A l' heure du numérique, L.G.D.J., 1998 σ. 108επ. *Δ.Καθληνίκου*, Πνευματική ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα – Ιστορική εξέλιξη, Αφιέρωμα στα «Πνευματικά Δικαιώματα», ΑΝΤΙ, Τεύχος 677, Ιανουαρίου 1999,σ.27. Ας σημειωθεί πάντως ότι η πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα έχουν υπαχθεί ρητά στην έννοια της «επένδυσης» όπως ορίζεται στο άρθρο 1 παρ. 6 σε συνδ.με παρ. 12 της Τελικής Πράξης της Διάσκεψης του Ευρωπαϊκού Χάρτη Ενέργειας, (Ν.2476/1997 ΦΕΚ Α' 56/1997): «(6.)investment means every kind of asset, owned or controlled directly or indirectly by an investor and includes: ... (d) Intellectual Property ... (12). "intellectual property" includes copyright and related right, trademarks, ...»

7. *A.Françon*, Cours de Propriété Littéraire, Artistique et Industrielle, 1985-1986, σ. 184.

8. *Γ.Κουμάντου*, σ. 10-25. *Λ.Κοτσίρη*, σ. 3-7. *Ι.Δελένδα*, Περί φιλολογικής και καλλιτεχνικής ιδιοκτησίας, 1892, σ. 24επ. *Τ. Ιωάννου-Κ.Λυκιαρδοπούλου*, Η Πνευματική Ιδιοκτησία, 1962, σ. 3επ., στο εξής *Τ. Ιωάννου - Κ. Λυκιαρδοπούλου*, βλ. και *Κ.Παπαπάνου*, Περί πνευματικής ιδιοκτησίας, Δικαιουσ. 1927 σ. 86-91 ειδ. σ. 87.

εξελιξείς⁹. Η φωτογραφία και η κινηματογραφία οδήγησαν σε νέες μορφές έργων, ενώ το ραδιόφωνο, ο φωνογράφος και η τηλεόραση αποτέλεσαν νέο μέσο διάδοσης των ανθρωπίνων δημιουργημάτων. Σε συνέχεια οι μαγνητοταινίες, οι κασέτες, τα φωτοτυπικά μηχανήματα, η δορυφορική και καλωδιακή τηλεόραση έφεραν αντιμέτωπο το νομοθέτη με την εξεύρεση λύσεων για την ιδιωτική αναπαραγωγή, τη δορυφορική μετάδοση και καλωδιακή αναμετάδοση. Τα τελευταία χρόνια εντάχθηκαν στο χώρο της πνευματικής ιδιοκτησίας τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και οι βάσεις δεδομένων. Τώρα οι προβληματισμοί περιστρέφονται γύρω από την κοινωνία των πληροφοριών και την ψηφιακή τεχνολογία.

4. Πρόδρομος της προστασίας με την πνευματική ιδιοκτησία υπήρξαν τα *προνόμια* που απονεμήθηκαν από το κράτος αρχικά στους τυπογράφους και εκδότες-βιβλιοπώλες και αργότερα στους δημιουργούς¹⁰. Το πρώτο προνόμιο που είναι ιστορικά γνωστό χορηγήθηκε στη Βενετία (1469) στον Jean de Spire και εξασφάλιζε τη μονοπωλιακή χρησιμοποίηση της τυπογραφίας για ένα περιορισμένο χρονικό διάστημα 5 ετών. Τα προνόμια αυτά, δόθηκαν και σε άλλες χώρες, όπως στη Γερμανία το 1490 για την εκτύπωση ενός λειτουργικού βιβλίου της εκκλησίας της Βαμβέργης και στη Γαλλία το 1507 για τις Επιστολές του Αποστόλου Παύλου.

Στην πραγματικότητα τα προνόμια αποτελούσαν ένα μηχανισμό προστασίας των επαγγελματιών συμφερόντων των εκδοτών και ένα μέσο λογοκρισίας, ενώ η παραχώρησή τους άρχισε αργότερα να εξαρτάται από τη συναίνεση του δημιουργού και έτσι έγινε το πρώτο άμεσο βήμα αναγνώρισης της προστασίας με βασικό δικαιούχο το δημιουργό.

Ο πρώτος νόμος για την πνευματική ιδιοκτησία θεωρείται το Αγγλικό Copyright Act του 1709 που αναγνωρίζει στο συγγραφέα το αποκλειστικό δικαίωμα να τυπώνει τα έργα του ορισμένα χρόνια, ενώ η πρώτη πλήρης νομοθεσία είναι έργο της Γαλλικής Επανάστασης που διακήρυξε το ιερό, νόμιμο και αναφαίρετο δικαίωμα της φιλολογικής και καλλιτεχνικής ιδιοκτησίας. Τότε θεσπίστηκαν δύο νόμοι: Ο Νόμος του 1791 (Le Chapelier) για το αποκλειστικό δικαίωμα δημόσιας εκτέλεσης και ο Νόμος του 1793 (Lakanal) για το αποκλειστικό δικαίωμα αναπαραγωγής. Η πνευματική ιδιοκτησία χαρακτηρίζεται ως η πιο

9. Για τη σχέση της τεχνολογίας και της πνευματικής ιδιοκτησίας βλ. Γ.Κουμάντου, Πνευματική Ιδιοκτησία και απειλές από την τεχνική, ΕήλΔ 1993, σ. 1226-1231. (G.Koumantos, Le droit d'auteur et les menaces de la technique, Académie des beaux arts / Communication du 8 avril 1992). Του ίδιου, Πνευματική Ιδιοκτησία και Τεχνικές Εξελιξείς, Τιμητικός Τόμος, «Προσφορά στον Γ. Μιχαηλίδη-Νουάρο», Τόμος Β' 1987, σ.71-84. Ν.Ρόκα, Σύγχρονη Τεχνολογία και εμπορικό δίκαιο, ΕΕμπΔ 1998, σ.1-15 και ειδικ. σ.11. C.Daramaras, Copyright and challenges to copyright: The case of «piracy» and «private copyring», University of Leicester 1996/Athens 1999, σ. 48-63. Δ.Καλλινίκου, Η εξέλιξη της προστασίας με την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα, ΚριΤεπ. 2/1996, σ. 169.

10. A.Lucas-H.Lucas, Propriété Littéraire et Artistique, Litec 2006, 3e édition, σ. 3επ. στο εξής A.Lucas - H.Lucas. M.C.Dock, Etude sur le droit d' auteur, L.G.D.J. 1963, σ. 63 επ. Κ.Παπαπάνου σε Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, Π. Δρανδάκη, Τόμος Κ, σ. 375.

προσωπική και ιερή ιδιοκτησία και αντιμετωπίζεται, ως ένα δικαίωμα που πηγάζει από το φυσικό δίκαιο και ο νόμος έρχεται απλώς να το επιβεβαιώσει.

Νομοθετικές ρυθμίσεις ψηφίστηκαν και σε άλλες χώρες, όπως ο Νόμος των ΗΠΑ του 1790, ο Πρωσικός Νόμος του 1837 και ο Γερμανικός Νόμος του 1871. Ο 19^{ος} αιώνας γνώρισε μια ενίσχυση της νομοθεσίας για την πνευματική ιδιοκτησία παράλληλα με την «πειρατική» αναπαραγωγή των έργων, θύματα της οποίας υπήρξαν κυρίως η Γαλλία και η Αγγλία. Άρχισε η υπογραφή διμερών συμβάσεων για την προστασία των έργων με βάση την αρχή της αμοιβαιότητας, ενώ πρώτη η Γαλλία θεώρησε παράνομη την «πειρατεία» μέσα στα εθνικά της όρια ανεξάρτητα από τον τόπο δημοσίευσης του έργου, την ιθαγένεια του δημιουργού ή την αμοιβαιότητα. Έτσι τέθηκαν τα θεμέλια για τη διεθνή προστασία του δημιουργού. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η πνευματική ιδιοκτησία προχώρησε παράλληλα με την εξέλιξη της τεχνολογίας. Δεν ήταν όμως μόνο η τεχνολογία που συνέτεινε στη διαμόρφωση του δικαίου αυτού. Ήταν ο συνδυασμός του πολιτιστικού και φιλοσοφικού ρεύματος που επικράτησε όταν η προστασία του ατόμου, της ελευθερίας και της νομικής ισότητας έγινε συνείδηση των λαών. Επίκεντρο των προσπαθειών ήταν κυρίως η Γαλλία, όπου μεγάλοι και γνωστοί διανοούμενοι, όπως ο Beaumarchais, ο Honoré de Balzac, ο Alexandre Dumas και ο Victor Hugo, βοήθησαν στη δημιουργία ενώσεων με σκοπό την προστασία του δικαιώματος των δημιουργών. Υπό την αιγίδα του Victor Hugo ιδρύθηκε η Διεθνής Φιλολογική και Καλλιτεχνική Ένωση (ALAI), οι προσπάθειες της οποίας κατέληξαν στη διεθνή προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας με την ψήφιση και την υπογραφή της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης (1886).

5. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα οι νεότερες τεχνικές εξελίξεις δημιούργησαν την ανάγκη προστασίας των ηθοποιών, των τραγουδιστών και των μουσικών. Οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες έβλεπαν τη δουλειά τους να γίνεται αντικείμενο επαναλήψεων με όλους τους τρόπους της τότε τεχνολογίας (κινηματογράφηση, ηχογράφηση, ραδιοφωνική μετάδοση) χωρίς να εισπράττουν καμία αμοιβή, ενώ οι άπειρες και ανεξέλεγκτες αναπαραγωγές έκαναν πολλούς φορές περιττή την ζωντανή παρουσία τους. Οι προσπάθειες των προσώπων αυτών μετά από διαπραγματεύσεις τριάντα περίπου ετών οδήγησαν στην υπογραφή της Διεθνούς Σύμβασης Ρώμης το 1961 η οποία, όπως είναι γνωστό, αναγνώρισε τα λεγόμενα συγγενικά δικαιώματα. Στον κύκλο των δικαιούχων μπήκαν βέβαια και οι παραγωγοί φωνογραφημάτων και ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί. Η στέγαση στο χώρο των συγγενικών δικαιωμάτων καλλιτεχνών και προσώπων που έχουν επιχειρηματική δραστηριότητα είναι πλέον δεδομένη και αποδεκτή στο ευρωπαϊκό σύστημα προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, παρά το ότι η εισφορά της τελευταίας αυτής κατηγορίας έχει καθαρά οικονομικό και τεχνικό χαρακτήρα.

6. Στην Ελλάδα ως πρώτη νομοθετική ρύθμιση θεωρούνται τα άρθρα 432, 433, 371 του Παλαιού Ποινικού Νόμου (1834)¹¹. Το άρθρο 432 τιμωρούσε τη «μετατύπωση»

11. Κ.Κωστή, Ερμηνεία του εν Ελλάδι ισχύοντος Ποινικού Νόμου, Τόμος Τρίτος, Ειδικό Μέρος, Αθήναι 1907 και 1929, σ. 267 επ. και σ. 45 επ. αντ/χα.